

Mahdollisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuuspalkinnon saa vuonna 2015

Antti Salminen

romaanistaan *Lomonosovin moottori* (Poesia 2014)

Muut ehdolla olleet teokset:

Kari Aronpuro: *pelkkää barnumia. cargo* (ntamo)

Kristiina Drews: Vladimir Nabokov -suomennos *Kalvas hehku* (Gummerus)

Matti Kangaskoski: *Sydänmarssi* (Teos)

Juhani Lindholm: Thomas Pynchon -suomennos *Painovoiman sateenkaari* (Teos)

Tarja Roinila ja Olli Sarrivaara: Thomas Bernhard -suomennokset *Häiriö* ja *Palkintopuhetta* (Teos) sekä *Kolme kertomusta* (Lurra Editions)

Satu Taskinen: *Katedraali* (Teos)

Mahdollisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuuspalkinnon säännöt

§ 1 Mahdollisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuuspalkinto jaetaan kerran vuodessa sellaiselle edellisenä kalenterivuonna julkaistulle suomenkieliselle proosateokselle tai -käännökselle, joka on esimerkillisellä tavalla rikastuttanut suomenkielisen proosan mahdollisuuksia.

§ 2 Seura valitsee vuosittain keskuudestaan kolme–viisihenkisen ryhmän, jonka on tehtävä vähintään kaksi kilpailevaa ehdotusta palkittavasta teoksesta. Kuhunkin ehdotukseen voi sisältyä useampi kuin yksi palkittava teos. Ryhmä voi ehdottaa myös palkinnon jättämistä jakamatta.

§ 3 Seura äänestää em. ehdotuksista erikseen sovittavalla tavalla. Jos kaksi ehdotusta saa yli 40 prosenttia annetuista äänistä, palkinto jaetaan näiden ehdotusten kesken (paitsi siinä tapauksessa, että toinen niistä on ehdotus palkinnon jättämisestä jakamatta).

§ 4 Palkinto koostuu palkinnon perusteluista eli seuran vuosikirjassa julkaistavista esseistä ja artikkeleista, jotka monipuolisesti valottavat palkitun teoksen luonnetta ja ansioita.

§ 5 Mahdollisen Kirjallisuuden Seuran entiset ja nykyiset jäsenet eivät voi saada Mahdollisen Kirjallisuuden Seuran kirjallisuuspalkintoa.

MKS-PALKINTOEHDOKKAAT; RAADIN PERUSTELUT

Kari Aronpuro: *pelkkää barnumia. cargo* (ntamo)

Kari Aronpuron *pelkkää barnumia. cargo* on teos, johon runous tai proosa ovat molemmat sekä käypiä että riittämättömiä näkökulmia. *pelkkää barnumia* kohtelee proosaa poeettisesti, löydettyinä ja merkityksillä ladattuna materiaalina. Se juhlii muotojen runsautta ja ennakoimattomuutta: *barnumin* uumenista löytyy pitkää proosaa, säkeistöjä, palstoja, luetteloita, sanaveistoksia, akrostikoneja sekä suoria sitaatteja, joista pisin lienee ennen näkemättömän pitkä, 42 sivua. Teoksen eksessi ja maksimalismi on yhtä aikaa sekä vakavasti otettava strategia ja harkittu, merkityksiä luova keino että rakenteellista ironiaa, jonka takana on kirjoituksen loputonta sfääriä silmäilevä vino ja ilkkurinen katse. Jos haluaa välttää kulunutta tekstilabyrintin vertauskuvaa, *barnumia* voisi sen teemasta ammentaen verrata vaikkapa 1800-luvun tivoliin: se on hauska, pelottava ja ennalta arvaamaton tila, jonka joka nurkan takana on uusi yllätys (engl. *curiosity*).

Kristiina Drews: *Kalvas hehku* -suomennos (Gummerus)

Vain yliopistomaailman koukerot läpikotaisin tunteva henkilö voi kirjoittaa niin pisteliään ja samalla riipaisevan kuvauksen kirjallisuudentutkijan pakkomielteistä kuin Vladimir Nabokov romaanissaan *Kalvas hehku*. Vuonna 1962 ilmestynyt kulttiteos näyttää ensi alkuun ”Kalvas hehku”-nimisen runoelman kriittiseltä editiolta esipuheineen ja pitkine kommentaareineen. Hyvin pian paljastuu kuitenkin, että edition toimittaja, leipääntynyt yliopisto-opettaja Charles Kinbote selvittää reunahuomioissaan itse tekstin sijasta sen luomisen hetkiä, läheistä suhdettaan kirjoittajaan ja omaa elämäänsä. *Kalvaan hehkun* nerokkaasta rakenteesta tulee naamioleikki, jonka kertojaa on vaikea paikantaa ja jossa raja alkuperäisen ja parafrasitekstin välillä katoaa omaan mahdottomuuteensa. Nabokovin virtuoosisen notkean ja sanastoltaan rikkaan kielen on suomentaja Kristiina Drews onnistunut tavoittamaan erinomaisesti. *Kalvas hehku* on merkittävä ja toivottu lisä käännöskirjallisuuteemme.

Matti Kangaskoski: *Sydänmarssi* (Teos)

Tutkijat ovat käyttäneet *Painovoiman sateenkaaresta* nimitystä *duplex fiction* eli kaksikerroksinen fiktio: ylempässä kerroksessa etenee romaanin juoni, alemmassa metafiktiivinen kertomus tekstikoneesta, kirjoittamisesta ja lukijuudesta. Sama pätee toiseen MKS-palkintoehdokkaaseen, Matti Kangaskosken *Sydänmarssi*-romaaniiin. Informaatiota säännöstelemällä Kangaskoski rakentaa kaunokirjallisia anka-jänis-kuvia, kohtauksia jotka antavat lukijalle kaksi päällekkäistä ja toisensa pois sulkevaa tulkintavaihtoehtoa. Kaksikerroksinen rakenne ilmenee myös siinä, miten *Sydänmarssi* on ohjelmoitu ja miten se ohjelmoi lukijaa: tarinan hahmottuminen, merkittävien juonellisten vihjeiden seuloutuminen merkityksettömien joukosta, vaatii vähintään kaksi lukukertaa.

Juhani Lindholm: *Painovoiman sateenkaari* -suomennos (Teos)

Virginia Woolf väittää *Orlando*-romaanissaan ihmismielen koostuvan sateenkaaresta ja graniitista; hänen aiemmin vain lehdissä ilmestyneet esseensä koottiin postuumisti yksiin kansiin otsikolla *Granite and Rainbow* vuonna 1958. Täytyykö lukijan olla paranoiדי kuullakseen *Gravity's Rainbow*'n nimessä Woolf-kaiun? Osoittaako jo tämä – todellinen tai luuloteltu – sanaleikki teoksen

kääntämisen mahdottomuuden? Juhani Lindholm teki joka tapauksessa kuolemaa uhmaavan tutkimusretken Vyöhykkeelle ja toi meille sieltä hämmästyttävän tuliaisien, magnum opuksen nimeltä *Painovoiman sateenkaari*. Uroteko paljastaa, että tärkeä Pynchon-käsite *irreversible process* koskee myös teosta itseään: romaani prosessina on ”peruuttamaton”, ei ”kääntymätön”.

Tarja Roinila ja Olli Sarrivaara: Thomas Bernhard -suomennokset *Palkintopuhetta, Häiriö ja Kolme kertomusta* (Teos ja Lurra Editions)

Kiihtyneen ja kiihdyttävän tekstivirran, viihdyttävän ihmisvihan, puhuttelevan ehdottomuuden ja kammottavan huumorin välittäminen kieleltä toiselle ei ole helppo tehtävä. Kääntäjät Tarja Roinila ja Olli Sarrivaara ovat tehneet iljettävän ja ihanan kulttuurityön kääntämällä itävaltalaishäirikkö Thomas Bernhardin teoksia nautinnolliseksi ja hengittäväksi suomeksi. Molemmat ovat ahkeroineet Bernhardin parissa kunnioitettavasti viime vuosina: Roinila on kääntänyt muun muassa Bernhardin päätöiksi laskettavat romaanit *Hakkuu*, *Haaskio* ja *Vanhat mestarit*, Sarrivaara puolestaan esimerkiksi Bernhardin viisiosaisen omaelämäkerrallisen romaanisarjan. MKS kiittää tähänastisista Bernhard-suomennoksista – joista vuonna 2014 ilmestyivät Tarja Roinilan kääntämät *Palkintopuhetta* ja *Häiriö* sekä Olli Sarrivaaran kääntämä *Kolme kertomusta* – ja toivoo lisää etenkin Bernhardin lyhytproosaa.

Antti Salminen: *Lomonosovin moottori* (Poesia)

Industrialismin ensimmäiset satakaksikymmentä vuotta koneet rakennettiin mahdollisimman hyväksi ja kestäviksi. Sen jälkeen kapitalismin logiikka on pakottanut teollisuusmiehet tahallisesti huonontamaan käytettyjä raaka-aineita ja tuotettuja tavaroita. Ei ehkä ole sattumaa, että Antti Salmisen kehittämä omintakeinen ”tiedon arkeologia” noutaa tärkeimmät työkalunsa juuri preapokalyptisen höyrykoneajan insinööritieteistä. *Lomonosovin moottori* rakentaa maailman pala palalta uudestaan käyttäen mahdollisimman energiatehokkaasti hyödyksi kaikki ajan hampaalta korroosiosuojatut kaunokirjalliset komponenttinsa. Teos osoittaa vakuuttavasti, että ainakin taiteessa kestävän kehityksen ideat ja ideaalit voivat toteutua.

Satu Taskinen: *Katedraali* (Teos)

Tavaroihin on varastoitu menneisyys, ihmisten väliset suhteet ja tunteet Satu Taskisen romaanissa *Katedraali*, jonka päähenkilö yrittää epätoivoisesti hallita raiteiltaan mennyttä elämäänsä ja täysinäistä asuntoaan. Maanisen keräilijän näkökulmasta kerrottu sukutarina hahmottuu ihmissuhteiden katkoksina ja kommunikaation nyrjähdyksinä, toden ja kuvitellun sekoittumisena sekä nykyhetkeä riivaavan menneisyyden jatkuvana paluuna. Ryöppyävä ja moniääninen kerronta peittää enemmän kuin paljastaa, ja jättää lukijalle avoimeksi kysymykset syistä ja seurauksista, kun tapahtumat kääntyvät kohti vääjäämätöntä kulminaatiopistettä.

Raadin jäsenet:

Juri Joensuu
Tiina Käkelä-Puumala
Harry Salmenniemi
Jaakko Yli-Juonikas

Tiina Käkelä-Puumala

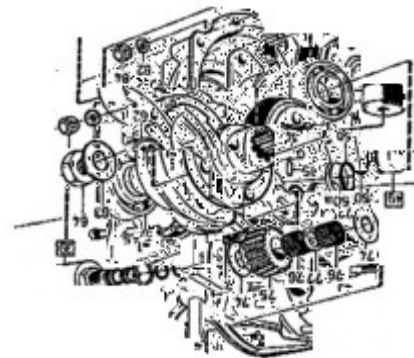
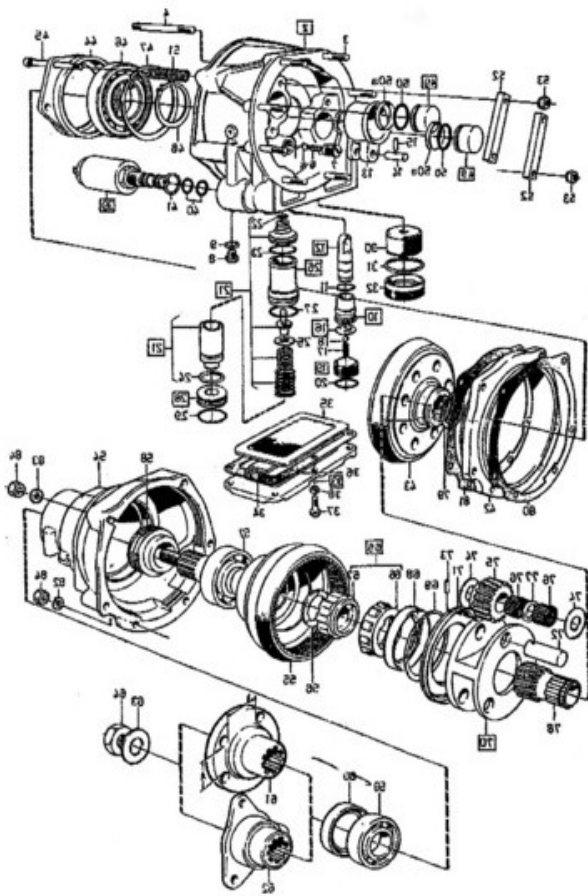
Harry Salmenniemi

Jaakko Yli-Juonikas

Koneenhoidollisia muistiinpanoja

*Lomonosovin moottorin imploosiokartta**

* **imploosiokartta:** Räjätyskuvan vastakohta. Räjätyskuva on esineen rakennetta kuvaava havainnepiirros, jossa osat on erotettu toisistaan. Näin esineen – esimerkiksi koneen – sisus paljastuu; nähdään miten osat kytkeytyvät toisiinsa. Imploosiokartassa kaavio on vastaavasti romautettu sisäänpäin. Analyysi luhistuu mustaan aukkoon, itseensä. Imploosiokartan tarkoitus ei ole selkeyttää laitteen rakennetta vaan tehdä oikeutta sen monimutkaisuudelle ja käsitteelliselle tiheydelle.

1. Räjätyskuva henkilöauton ylivaihteesta

2. Sama ylivaihte imploosiokarttana

186 o, *Moottorin lähestymisestä; ohje, varoitus tai kutsu*

Moottoriin voi kävellä sisään useista eri suunnista, ja sitä on syytä lähestyä varovasti, mieluiten hiipien, ja sitä kohti kulkiessaan voi tarkkailla kävelyään, ja tarkkailla itseään tarkkailemassa kävelyään; kannattaa liikuttaa käsiään tasarytmisesti ja pitää painoa tasaisesti molemmilla jaloilla, mutta vuorotellen eikä koskaan yhtäaikaisesti, ja siirtää jalkoja varovaisesti eteen ja tiedostaa kävelevänsä, ja keskittyä tähän tiedostamiseen ja kuuntelemaan, miltä tiedostaminen tuntuu.

Mistä suunnasta sitten sattuukin tulemaan tilaan, jossa Moottoria säilytetään, on varauduttava siihen ettei kulkureittejä enää ole yksi tai kaksi, vaan niiden määrä muuttuu äärettömäksi. On täysin luvallista ja suositeltavaakin hiipiä aivan Moottorin lähituntumaan, niin lähelle että melkein koskettaa sitä, hengittää voimakkaasti ja katsoa rattaita läheltä, niin että voi haistaa venäläisen tiedemiehen öljyiset kädet ja kumaraisten teoretikon pesemättömät kainalot.

Tämän jälkeen voi etäännyä Moottorista, kulkea sen ympäri ikään kuin välinpitämättömästi, tehdä ehkä merkintöjä muistikirjaansa, pysähdellä, ja tiedostaa pysähtelevänsä, ja tunnustella miltä pysähtyminen tuntuu, ja miltä tuntuu pysähtymisen tiedostaminen. Moottorin lähellä on mahdollista tajuta, että on tiedostamattaan saattanut itsekin valmistaa jonkin sen osista.

Tällä tavoin voi kulkea koko elämänsä: lähemmäs Moottoria, jolloin saattaa erottaa naulankantoja jotka pitävät levyjä toisissaan kiinni, ja kauemmas Moottorista jolloin voi paremmin ymmärtää sen massiivisuuden, rattaiden laajat kaaret, jotka vain jumalallinen käsi on voinut saada aikaiseksi, ja koko ajan tuntee kulkevänsä eteenpäin, lähemmäs, taaksepäin, kauemmas, ja kuunnella hengitystään ja ymmärtää liikkuvansa edestakaisin ja ymmärtää, että ymmärtää liikkuvansa edestakaisin.

Koska Moottori on merkittävä ja pohjimmiltaan äärettömän liikkeen ja lakkaamattoman tulkinnan mahdollistava kone, ei sen äärellä vietetty elämä, joka säännönmukaisesti kieltäytyisi kaikesta muusta, olisi huonosti käytetty elämä – sen ymmärtäminen, että joka askelella ja liikkeellä ja sivunkäännöllä työ muuttuu toiseksi, ei ole merkityksetön oivallus. Moottoreita on monta; mutta yksikin Moottori riittää täyttämään äärettömyyden.

170 Hiljaisuuden teoria

190 Mietiskelevä pysähtely

191 Halvat paradoksit

187 N. N., *Werckmeister-arkistosta* [aliaktuaarin luettelomerkintä]

Tutkijalle, joka mielii rekonstruoida noin kolmen vuosikymmenen takaiset Olosuhteisiin johtaneet tapahtumat Novaja Zemljan eteläsaarella ja luoda kuvan Korporaation tuolloisesta toiminnasta, ei meillä Werckmeister-arkiston hoitajilla ole tarjota evästyksesi juuri muuta kuin käsien levittelyä ja ponnettomia kannustussanoja – samalla kun kokemuksen tuberkuloottinen rintääni hokee toiseen korvaan: Jätä sikseen, jätä sikseen. Lehtimies ja vuokra-autonkuljettaja Arto Salmisen (1959-2005 jKr) keräämä, postuumisti noin vuonna 2010 jKr julkaistu ja *Lomonosovin moottoriksi* jälkikäteen nimetty asiakirjakokoelma on nimittäin ainoa tuntemamme yritys paikata kyseinen historiallinen madonreikä.

Jo pintapuolisesti tarkastellen dokumentit herättävät sekä epäluuloisuutta että -tietoisuutta. Teoksen toimittaja myöntää itsekin saatesanoissaan materiaalin arveluttavuuden ja editoriaalisten ratkaisujensa sopimuksenvaraisuuden. Yhdenkään esitetyn fragmentin tiedot eivät saa tukea muista lähteistä, ellei lukuun oteta satunnaisia tieteen- ja taiteenhistoriallisia viittauksia. Toisaalta paljon on ehtinyt tapahtua sen jälkeenkin, kun Moottori ilmestyi häiritsemään painostavalla seitsentahtisella hurinallaan vuosituhannen alkuvuosikymmenen *belle epoque* -päiväunta. Aineiston alkuperä on onnistuttu paikantamaan suhteellisen luotettavasti Suomeen, Viroon ja Pohjois-Norjaan; kveenien kielen ja kulttuuriperinnön vaikutus on nähtävissä kiistatta.

Kuitenkin Werckmeister-arkisto on saanut käsikirjoituksesta haltuunsa vain kaksi – ilmeisesti Moskovassa ja Krasnojarskissa kiertänyttä – samizdat-kopiota, jotka poikkeavat toisistaan olennaisesti. Esimerkiksi kokonaisuuden ymmärtämiseksi välttämättömät Denialistisen Tiedekunnan tutkimusraportit puuttuvat Krasnojarskin kopiosta (jälempänä K) kokonaan, kun taas

Moskovan kopio (jälempänä M) jättää arvailujen varaan muun muassa Lokin, Kermorvanin ja anonyymien kuudennusmiehen Opetusministeriössä käymien keskusteluiden ja tekemien linjapäätösten sisällöt. Versioiden väliset ristiriidat ja riitasoinnut johtavat ratkeamattomaan tulkinnalliseen paradoksiin niin, että lopulta koko tutkimushankkeen mielekkyys kyseenalaistuu.

”Näin kauan kesti, että sain sanotuksi edes tämän: en mitään. Tämän verran piti tietää, etten tiedä edes sitä mitä luulin ymmärtäväni.”

193 Kenraali Ilyinin Paskateoria

194 Nihilistit ja narodnikit

**# 188 [Muistiinpanot Lomonosovista, päivätty 4. maaliskuuta, suurin osa tiedostosta
tuhoutunut lukukelvottomaksi. Muita lähteitä käyttäen tehtävä tarvittavat toimenpiteet
Rekonstruktiota varten.]**

[...] sisältönä on moniäänisiä kertomuksia, alkuperältään epäselviä tai sitten tarkasti merkittyjä muistiinpanoja ja litterointeja ei-kirjallisista lähteistä, kuten äänitteistä ja filminpätkistä. Tuloksena on pilvimäinen [...] linkittyvät toisiinsa toistuvien kertojien, erilaisten avainsanojen ketjun ja ristiviittausten kautta. Sitä ei ole välttämättä tehty luettavaksi alusta loppuun [...] sillä [...]

[S]amalla kun kerronta esittää itsensä dokumentaationa, se pohtii avoimesti omaa esittämisen kykyään ja motivaatiotaan: ollaan tilanteessa, jossa ”elää täällä on kuin piirtäisi itse asian, eikä enää kuvaa”. [...] ovat menneet hajalle peruuttamattomasti ja siksi jäljellä on vain raunioita ja fragmentteja kuin suuren tuhon jäljiltä.

[...] kuuluvat uskonlahkomaiseen veljeskuntaan, Korporaatioon [...] asumiskelvottomalle saarelle [...] infran romahtamisen jälkeen.

[...] Moottori [...]

[...] homonculukset, pikkuihmiset, joita veljeskunnan jäsenet kasvattavat alkemistien oppien mukaisesti spermasta lanta-alustalla [...] lähinnä ihmistä muistuttavia, mutta kuitenkin omanlaisiaan [...] orjia, työkaluja ja koe-eläimiäkin tarvittaessa. Niillä on oma kieli ja kulttuuri, josta romaanin kertojat eivät ole kiinnostuneita kuin lähinnä etnografisena kuriosit[...]

[...] uusi alku, sapiens-lajin edustaja, joka ei määriy enää meidän kriteereistämme käsin.

84 Luutii-blogi 4.3.2015 <http://www.luutii.ma-pe.net/kone-ala-hyydy>

69 Post-apokalyptinen

9 Homonculusten tavoista ja oloista

189 *Tunguskan Vanhus* [riistakameran tallentama pantomiimitanssi ja yksinpuhelu]

Hyvät kuulijani. Otaksun, että useimmat teistä ymmärtävät umpikujan ja ansan eron. Kun edessä nousee seinä, onko mahdollista kääntyä ja palata edelliseen risteykseen? Ansa voidaan käsittää umpikujan alalajina: peruuttamaton väärä valinta. Tiedetään toki tapauksia, joissa saalis on onnistunut karkaamaan pyydyksestä, mutta ne eivät horjuta määritelmää. Ansasta voi paeta, mikäli se on huonosti kokoonpantu tai mikäli saalis on taitava tai riittävän vahva murtamaan paulan.

Siirtolaisia varten rajan tuntumaan skoptisyhteisön hylkäämälle savipellolle kyhättiin viikossa noin tuhannen hengen minimitarpeet tyydyttävä parakkikylä. Elämänmenoa hallitsee yhä vanhaan turbiinihalliin varastoidun Moottorin morfinen resonanssi. Uutterat takaisinmallintajat uskovat jo osittain ymmärtävänsä koneen toimintaperiaatteet. Ergodinen taivaanmekaniikka vaatii toimivan ristiviitejärjestelmän; ilman sitä emme voisi edes puhua (saati kirjoittaa) koneesta.

Mutta koska merkittävä osa Moottorista on muovattu eläinperäisestä kudoksesta, jonka yksisuuntaista hajoamista orgaaninen kemia ennaltamäärää, emme voi ikinä viedä takaisinmallinnusta loppuun saakka. Räjätyskuvasta jää väkisinkin puuttumaan hienojakoinen solutaso – puhumattakaan käsitteistä ja käsitteellisistä olioista, joiden varassa varsinkin Moottorin propulsiosysteemi lepää. Huomattakoon edelleen, että aikakirjoista päätellen Moottorin ensimmäisiin arkkitehteihin, insinööreihin ja rakentajiin kuului myös muutama käsitteellinen henkilö, kuten nuori Pasheko, jänisruttoon kuolleen kellonvalajamestarin poika, joka viime hetkellä onnistui vakuuttamaan tataariprinssille olevansa ainoa henkiin jäänyt uraanin väkevöittämisen salaisuuden tunteva kuolevainen.

Tässä työssä – justeeraillessaan Moottoria päivästä toiseen – takaisinmallintajat alistuvat käytännössä pakosta ja tahtomattaan ns. Göringin testiin: kuinka robottimaisesti ihmisen täytyy käyttäytyä, jotta Moottori uskoisi kommunikovansa koneen kanssa? Voiko tekstiä lukea niin mekaanisesti, että se ei huomaa joutuneensa ihmisen käsiin? Toistaiseksi kukaan ei ole läpäissyt testiä, mikä luultavasti johtuu Moottorin polymorfisesta kokoomuksesta. Eläinperäinen kudos mahdollistaa korkeatasoisen aistiherkkyuden ja proprioseptiikan.

Oletteko ehtineet vieraillla Plisetskin kosmodromissa? Armeija on tehnyt alueella ohjuskokeita useita vuosikymmeniä, ja asukkaiden elämänmuoto on sopeutunut samaan uomaan. Romumetallia myydään ja käytetään esimerkiksi koirankoppien ja käymälöiden rakennusmateriaalina. Hyväksyn lähtökohtaisesti kahtiajaon: olkoon Faradayn häkki ansa ja radioaktiivinen koirankoppi umpikuja. Mutta kumpaan luokkaan Moottori kuuluu? Mielestäni ei kumpaankaan. Rajatapaus. Laitteen sielu: ”sitä kauniimpi mitä vanhempi sen ruumis on”.

164 Koneenhoidollisia muistiinpanoja

194 Yllytys ja ylistys

190 o, *Tunnustus; uhkien ja mahdollisuuksien dialektiikka*

Moottorin äärellä voi kulkea edestakaisin ja tiedostaa millaista on tiedostaa, ajatella kulkevana labyrintissa tai muistoissa, ja yrittää elää tämän ajatuksen kanssa. On mahdollista kulkea fragmenttien halki ja pujotella niiden väleistä, kiertää yksi ja lähestyä sitten toista, nähdä kirjoitus mahdollisimman läheltä ja tarkasti, tarkkailla elementtejä jotka nyt ovat kauempana ja peittyvät etummaisien elementtien taakse ja liikuttaa katsettaan elementtien välillä, ja ymmärtää että myös katse laittaa ne liikkeeseen.

Moottoria on tarkkailtava liikkeessä, mieluiten kävelemällä tai juoksemalla – pelkkä seisoskelu tai varsinkaan istuskelu ei riitä – ja samalla kun kävelee ja tutkii tarkasti kirjoitettuja ja yhä voimakkaammin otteessaan pitäviä pintoja, saattaa tutkia kävelemistään, askeliaan, tietoisuuttaan.

Koska Moottori on merkittävä teos, sen äärellä voi tulla tietoiseksi lukemisen liikkeistä ja ulottuvuuksista. Tekstilaattojen ja tekstimurujen liikkeet ovat yhtä voimakkaita kuin musta; vain paksu, täysin musta viiva tekee oikeutta lukemisen liikkeille, ja jokainen väri tuntuu päättyvän jossakin kohti mustaan, joka nielaisee lukijan liikkeensä sisään.

Muuttamalla asentoaan hieman voi tarkkailla, kuinka värit muuttuvat, ja kuinka muuttuvat ne kohdat joissa väriä ei ole, sillä myös paljas tausta muuttuu; voi ihailta Moottorin liikettä, vuoroin väkivaltaista, vuoroin hentoa kuin höyhenen; ja voi tutkia miten liike muuttuu oman liikkeen mukana, niin että välillä tuntuu kuin Moottori alkaisi seurata perässä eikä enää jättäisi rauhaan, ja miten lukija välillä syöksyy kuiluun jossa ei ole muita kuin muistoja ja mustia, paksuja viivoja, koukeroita, kirjaimia.

Moottori sysää toiseen ulottuvuuteen; se ei anna rauhaa. Etenkin öisin minun on ollut pakko syöksyä siihen. On mahdollista, että olen saanut järkeni takaisin Moottorin ansiosta.

197 Ulottuvuudet

188 Pilvimäinen romaani

186 Palkintopuheet

191 *Teknologisesta ylevästä* [Katkelmä magneettinauhalta, nauhoitushetki tuntematon.

Akustiikan perusteella äänitetty avarassa tilassa.]

Miten voisi kuvata teknologista ylevää? Se on ihmetyksen tunne teknologisten järjestelmien suuruuden ja kompleksisuuden edessä. Se on niiden antama lupaus kaikkien rajojen ylittämisestä. Se on teknologian oma tahto, sen perimmäisen kontrolloimattomuuden synnyttämä kauhu. Se on Jumala koneessa.

Ilmaisua *technological sublime* käytti ensimmäisen kerran Leo Marx kirjassaan *The Machine in the Garden* [1964, toim. huom.], jossa teollinen teknologia edusti vielä lupausta paremmasta huomisesta. Koneiden voima oli suuruutta, jota voitiin hallita, valjastaa käyttöön ihmiskunnan täydellistymisen projektissa. Fredric Jameson, joka oli Leon lisäksi lukenut myös Karl Marxia, joita sivumennen sanoen kutsuttiin akateemisissa piireissä leikkimielisesti nimellä ”the Marx Brothers” [taustalta kuuluva huutonauru ja lattian tömistely peittää tässä kohtaa alleen osan puheesta] ...että teknologista ylevää edusti meidän aikanamme juuri koneiden synnyttämä toiseus. Meitä suurempi ja mahtavampi ei jälkiteollisella ja jälkikapitalistisella ajalla ollutkaan enää luonto, kuten romantiikan aikana vielä ajateltiin, vaan jokin itse luomamme: koneet. Keskenään kommunikoivat koneet ovat globaalin kapitalismin hermosto, laajuudeltaan ja voimaltaan käsittämätön, se ulottaa kaikkialle hallinnan ja tarkkailun lonkeroitaan...luulet käyttäväsi näyttöpäätettä mutta se käyttääkin sinua... [kohinaa, mikrofonin ujellus kohoaa jostain syystä sietämättömän kovaksi, seuraava puhejakso taas kuuluvissa nauhan kohdassa 2.45]

[T]ässä kohdin on kuitenkin syytä todeta, että Lomonosovin Moottori on olennaisesti teollinen, ei jälkiteollinen kone. Silti se on teknologian ylevä objekti monessa suhteessa. Siitä löytyy leomarxilainen edistysusko: ”Meidän on toinen tekniikka, kauniimpi, lumottu ja kauheanpyhä” [s.19]. Se synnyttää Edmund Burken parisataa vuotta sitten kuvailemia tunteita, joissa yhdistyvät

kauhu ja villi ilo: ”Tulethan, jos raivovaloa tahdoit ja mustanpehmeää kitaa” [174]. Ja kuten Kantin jälkeen on ymmärretty, ylevä on välttämättä myös representaation ulkopuolella. Siinä sen voima. ”Moottori tanssittaa meitä. Me olemme kaikki sen osia, emmekä enää pääse irti...Alkaa olla mahdotonta kuvailla tapahtumia. Täytyy keskittyä. Taidan luovuttaa.” [228].

Moottori on mahdoton kokonaisuus, jota voi lähestyä vain viitteellisesti, kiertäen kaartaen, fragmentaaristen välähdysten kautta. Sanoinko jo, että fragmentti, tuo romantiikan runoilijoiden hellimä riekalemuoto, osoittaa Nimettömän paikkaa juuri keskentekoisuutensa vuoksi?

”Vaikka kielen rikkonaisuus ei kuvaisikaan maailman rikkonaisuutta, kielen kysymykset ovat minun kysymyksiäni: nimeni on Ersatz.

Olen viimeinen käärme tässä ruohikossa, ja millainen minun rankani on ja millainen minun tietoni. Olen viimeinen käänne tarinassa, jota ei ole, variaatio teemasta, jota ei ole.” [164]

Miten voisi siis kuvata jotain, jonka suuruus ilmenee jo lähtökohtaisesti siinä, että sitä ei voi kuvata?

Kompuroimme tällaisten paradoksien yli miten kuten ja jatkamme: ylevä on representaatiossa oleva reikä tai aukko, jonka kautta näemme...niin, no...filosofisesta tulokulmasta riippuen näemme joko kauhua synnyttävän Ei-mitään, tai sitten ekstaattisen Asian itsessään, radikaalin transkendenssin, jota ei voi käsittää muuten kuin erona ja välimatkana.

Oliko tästä mitään kysyttävää?

172 ”Mikä Moottori on?”

177 Käynnistyksen vaiheista

192 o, *Aistimuksia; varpaista ja valokuvaamisesta*

Jos sattuu kulkemaan paljain jaloin, voi aistia alustan kylmyyden, betonin jäänkaltaisuuden varpaissa, kantapäissä ja jalkapöydän etuosassa; voi kuvitella paleltuvansa ja jäädä ajattelemaan, miltä paleltuminen tuntuisi; voi jäädä kuuntelemaan, miltä teoretisointi kuulostaa silloin, kun siinä alkaa erottua raivoavan Moottorin meteli.

Kulkiessaan rauhallisesti voi valokuvata, tarkentaa yhteen kohtaan ja voi ajatella itseään valokuvaamassa; voi syöksyä pinnan naarmuuntuneisiin pyörteisiin, jotka päättyvät laattojen epätasaisiin pintoihin, niiden saumoihin, nauloihin ja ruuveihin, köysiin jotka pitävät rakennelmia koossa, ja voi kuvitella vetävänsä köydestä ja liikuttavansa kattoon kiinnitettyä jäähdytysjärjestelmää ylemmäs; voi kuvitella päästävänsä sen vapaaksi ja menevänsä sen alle makaamaan, liiskaantumaan kuoliaaksi kappaleen romahtaessa alas: se ei missään nimessä olisi huono loppu, värit syöksyisivät kohti, ja vaikka ne tulisivat nopeasti, ne ehtisi vielä nähdä, läheltä ja lopullisesti, kuten värit pitäisikin nähdä.

Rusentuminen merkitsisi hukkumista väreihin, syöksymistä niiden ytimeen, kuoleman kohtaamista samanaikaisesti Moottorin kanssa. Mutta jos tahtoo elää, saman kokemuksen voi saada juoksemalla päistikkaa yhteen suojaseinistä, kolahtamalla sitä vasten, menettämällä mahdollisesti tajuntansa; tällaisella hetkellä värit ja varjot muuttavat asemiaan nopeasti, kuin hädässä, ja Moottorin vaarat tietenkin todellistuvat. Tällaisena hetkenä voi kuvitella törmäävänsä autoon ja näkevänsä liikenteen alhaalta päin, dramaattisena kuin se olisi viimeinen näky, kuin makaisi jalkojen, pyörien ja talutushihnojen pahoinpideltävänä asfalttipinnalla; voi nähdä valojen verisuonet, jotka pitkä valotusaika paljastaa kuvaajalle; voi kuvitella huutavansa tilassa, ei välttämättä pyytääkseen apua vaan jotakin muuta, viimeisen repaleisen muistiinpanon tai rakeisen tallenteenpätkän, huutaa vain jotta saisi käyttää äänijänteitään – ei siksi että olisi jotakin sanottavaa, huutaa vain mykälle

Moottorille koko pelkästä huutamisen ilosta.

193 Itsetuhoisuus

186 Vääristynyt hiljaisuus

195 Ajan kudoksessa

193 N. N., *Werckmeister-arkistosta* [aliaktuaarin luettelomerkintä]

Samoihin aikoihin, kun Olosuhteiden aioni alkoi sarastaa ensimmäisille energiatalouden kysymyksiin vihityille tutkijoille ”Millenniumin” moniongelmaisina vaihdevuosina, merkillinen alakulttuurinen intuitio särötti kirjallisuuden öljykenttää pusertaakseen näkyviin uuden lajityypin. Luoteis-Amerikan intiaanikansat antoivat sille nimeksi *steampunk*.

Ei voi pitää luultavana, että tämä Mary Shelley, Jules Vernen ja James Tilly Matthewsinkin haaveiluista innoittunut nostalginen nuori rautakaarti olisi täysin tiedostanut oirehtivansa polttoaineanemiaa jo tuolloin. Metaanijään sulamisvauriot Siperian soiden uumenissa eivät olleet vielä levinneet ulos mentaalisen kartan katvealueelta. Kansainvaellukset ja pölyttäjien joukkokuolema tekivät vasta tuloaan globaaleihin parviälykennostoihin. Tosin tiedetoimittaja Arto Salmisen ansiokkaasti kansantajuistaman ja laajaa huomiota saaneen Paskateorian ansiosta ”viimeisten ihmisten” ei suinkaan voi väittää eläneen tietämättömyyteen tuuditettuina. Vallinnut teknosysteemi vain asetti rajat tiedostamiselle ja toiminnalle niin, että huolinnan tavoin huolehtiminenkin ulkoistettiin mieluiten jollekin alan firmalle.

Niin tai näin, steampunk tuli kaukonäköisesti vaikkakin hajataittoi­sesti näkemään ennalta postfossiilisen eloonjäämis­yhteiskunnan speksit. Lehdistö, neljäs valtiomahti, kokoontui ennakkonäytökseen ja tarjoili kansalle ensi-iltaa edeltävänä aamuna reportaasin siitä mitä tuleman piti: Olosuhteet, steampunk. Kukaan ei tällä kertaa pommittaisi meitä takaisin kivikauteen. Talteen saataisiin runsaasti suullista perimätietoa Kulta-ajalta. Ja mikä tärkeintä, hehkulamppukartellia ja muuta *planned obsolescence* edeltävä koneteollisuus säilyisi myös vedenpaisumuksen läpi vahingoittumattomana. Silloin sentään osattiin rakentaa tavaroita. Koneet suunniteltiin ke­stämään,

perkele. Laivat rautaa, messinkiä ja puuta, miehet savijalkaisen jättiläisen savea, naiset kuituhamppupellavaa, moottorit imipolexia, kirjat tuhkaa.

Lomonosovin moottorin luotettavuudesta ja merkittävydestä historiallisena lähteenä olemme sanoneet edellä sen vähän mitä hermeneutiikkamme puitteissa hyväksyttävältä vaikuttaa. Mutta onko aineistoa mielekästä tai edes mahdollista arvioida kaunotaiteellisena teoksena? Ainakin uskallamme piirtää vahvan vaikutusviivan vuosituhannen alun steampunk-hieromantioista Lomonosov-aineiston ylöspanoon ja ilmaisutapoihin. Eikä kai voida olettaa sattumaksi sitäkään, että kenraali Nikolai Ilyinin nimissä kulkeneen Paskateorian suomalaiselle yleisölle esitellyt sivistysmies ja Lomonosov-aineiston toimittaja olivat yksi ja sama henkilö.

26 Sana otsassa

167 Moottorin päivä

187 Denialistinen Tiedekunta

194 *Ajettuna kuin villieläin* [Transnistrian XIV Kauppavaltuuskunnan flaijeri]

Mitä tulee Korporaatioon, tärkein informanttini Kiovassa oli muuan paikallinen ilveilijä eli niin kutsuttu *skomorok*. Hän puhui ja käyttäytyi koko yhteydenpitomme ajan johdonmukaisen karnevalistisesti. Olen tulkinut kaiken häneltä kuulemani nurinkuriseksi ja umpi-ironiseksi pelleilyksi. Niinpä esitän alla antonyymisen käännöksen hänen puheistaan.

Teoksen kirjoittajasta ei tiedetä paljon. Yhtään valokuvaa, hologrammia tai koronapurkauksen synnyttämää käärinliinaheijastetta ei ole säilynyt. Yleisesti Arto Salminen on luettu Potockin, Strugatskyn, Pelevinin, Sorokinin ja Remeksen rinnalla yhteiskunnallisesti valveutuneisiin narodnikkikynäilijöihin. Myös Gombrowicz-, Borges-, Pynchon- ja Krasznahorkai-vaikutteet erottuvat muste- ja rasvatuhruina teoksen sivuilla.

Incitación al Nixonicidio y alabanza de la revolución chilena. Parantaakseen *Lomonosovin moottorin* käyttömukavuutta ja levittääkseen sen apokryfievankeliumia entistä laajempaan tietoisuuteen Werckmeister-arkisto on ryhtynyt kokoamaan teokselle mittavaa kommentaaria. Yhteistyössä parakkikylän siirtolaisten kanssa on käynnistetty monivuotinen tausta- ja lähdeaineiston suomennoshanke. Kaikki keskeinen viitemateriaali pyritään tuomaan suomalaisten lukijoiden ulottuville. Toistaiseksi eniten kiistelyä on kirvoittanut vuonna 1973 myrkytetyn gerillajohtaja Nerudan viimeiseksi jäänyt runoteos. Erimielisyyksien tähden työ on jumittunut jo kirjan nimen kääntämiseen. Muut eivät olleet tyytyväisiä Igumenin esittämään sananmukaiseen käännökseen *Yllytys presidentti Nixonin salamurhaan ja Chilen vallankumouksen ylistys*. Lokki ehdotti rytmikkäämpää otsikkoa *Nixon-murhaan yllytys ja kumouksen ylistys*, kun taas Kermorvanin mielestä omintakeinen *Nixonicidio*-uudissana vaatisi arvoisensa vastineen. Kolenkan ehdotusta

nixonitistys pidettiin eleganttina mutta epäkäytännöllisenä.

Kuten tiedetään, Olosuhteiden vallitessa mikään meteorologinen virtausyhtälö ei toimi. Laskeuman hajaantumista parakkikylää ympäröiville pelloille ja niityille ei ole kyetty määrittämään saati ennustamaan tieteellisesti. Mutta eloonjäämiskamppailussa karaistuneen tavallisen kansan neuvokkuutta ei pidä aliarvioida. Paikalliset asukkaat ovat keksineet varman keinon selvittää maastosta kohdat, joissa kasvava ruoho ei ole karjalle syötäväksi kelpavaa. He nyhtävät maasta heinäkipun ja vihmovat sillä homonculusta paljaaseen selkään, käsivarteen tai sääreen. Mikäli homonculuksen ihoon ei nouse rakkuloita, heinä on puhdasta.

Muutettavat muuttaen sama pätee kirjapainotuotteisiin. Ethän käytä paperia kalankääreenä tai intiimihygienisesti ennen kuin olet testannut sen myrkyttömyyden hieromalla sitä homonculuksen nahkaan.

116 *Rajattoman raivon evankeliumi*

141 Kortisto-ote

189 Parakit ja turbiinihalli

195 [Anekdootti Käynnistyksen jälkeisiltä ajoilta]

[Seuraavan tarinan ajankohtaa saati täyttä todenperäisyyttä on hankala varmistaa; tiedetään ainoastaan, että alla kuvattu keskustelu käytiin kolmantena Kirjamessujen Päivänä, jota vietetään – ja tarkemmin ajatellen tämäkään ei ole varmaan sattumaa – neljän viikon kuluttua syyspäiväntasauksesta]

Yhytin Tapahtumassa kirjailija A[rto/ntti] Salmisen ja esitin hänelle arveluni siitä, että Moottorissa olisi ilmiselviä kytköksiä Pynchonin *Gravity's Rainbow* -romaanin Rakettiin. Yhtymäkohdat olivat minusta ilmeiset: metafyyssinen kone, sitä ylläpitävä käsittämätön teknologinen järjestelmä sekä oudot kytkennät maskuliiniseen libidoon. Salminen nyökkäsi vastaukseksi pariin otteeseen, mutta koska Tapahtumassa oli paljon ihmisiä ja taustahälyä sen mukaisesti, minulle jäi epäselväksi se, tarkoittiko nyökkäys myöntävää vastausta vai sitä, että hän ylipäätään oli kuullut kysymykseni. Jäin epätietoisuuden tilaan, mutta myöhemmin löytämäni lisäviitteet vakuuttivat minut aavistusteni paikkansapitävyydestä. Tällainen oli esimerkiksi romaanissa esiintyvä ilmaus ”murtuma Ajan Kudoksessa”, jota olin hehkuttanut pariinkin otteeseen. Se oli ilmiselvästi samaa puuta kuin Vyöhykkeen aikakirjoista löytynyt “the entire fabric of the air, the time, is changed”.

13 Tarpeettomista anekdooteista

54 Romaanien samankaltaisuuden toteaminen

101 Vyöhyke

196 o, Moninkertaisuudesta; ennen ja jälkeen moottorien

Moottorin äärellä voi tuntea huimausta oivalluksiensa ääressä ja muistaa miten on kulkenut Moottorin äärelle, sateisessa viimassa jonka jäljiltä vaatteet ovat yhä märät, meluisan liikenteen raivotessa vieressä, kastuen vähä vähältä läpimäräksi, niin että ensin kastuvat housunlahkeet ja polvien kohdat, mutta pian ovat pohkeet ja reidetkin märät; voi tuntea viiman, joka ujeltaa tyhjillä kaduilla joilla sateen liimaamat roskat kiiltävät, ja voi muistaa ihmiset jotka odottavat rannalla hytisten koskaan saapumatonta pelastusalusta. Moottorin äärellä voi ymmärtää, että äsken se kaikki oli todellisuutta ja tapahtui, mutta nyt tapahtumista on jäljellä vain muisto, ja pian muisto muistosta. Moottorin äärellä voi häkeltyneenä tarkkailla hengitystään, joka on nyt tasainen vaikka vasta äsken oli hengästynyt, ja ymmärtää miten tapahtumat muuttuvat menneeksi jota ei enää ole.

Moottorin äärellä voi tehdä tämän kaiken; moottorien äärellä voi tehdä tämän kaiken moninkertaisesti.

194 Viimasta

190 Parakkikylän jälkeen

193 Menetyksen tunteet